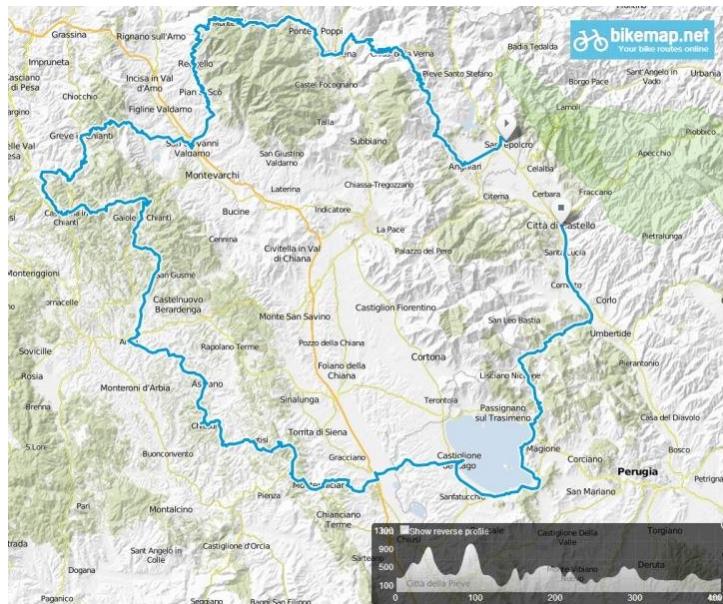

Kolesarski – kulinarični teden v Toskani in Umbriji (2013)

Sansepolcro – B&B Sara

pa smo se odpeljali z dvema osebnima avtomobiloma in kombijem. Naš prihod je naznalo nekaj sto zvonov, saj so ta konec tedna v Sansepolcu ravno imeli srečanje zvonarji iz cele Italije. Po namestitvi v zelo solidnem hotelu v starem mestnem jedru (B&B Sara) smo se v čemerem vremenu napotili do prve restavracije – Al Coccio, kjer so nas že prvi dan presenetili z odlično (in tudi obilno) tipično toskansko-umbrijsko kuhinjo – s toskanskim narezkom (salame, sir in opečenimi kruhkami), z ječmenovo zelenjavno juho in širokimi rezanci z račjim ragujem (tagliatelle al ragù d'anatra) za toplo predjed, s tipično obaro iz govejega mesa v pivu (Pepeoso alla birra) za glavno jed in panno cotto z gozdnimi jagodami za posladek.

Anghiari

Prva etapa nas je v kislem vremenu (kolesariti smo začeli uro kasneje, saj je zjutraj še deževalo) vodila iz Sansepolca proti srednjeveškemu Anghiariju (492 m, vredna ogleda so številne

Tokratno kolesarjenje po srednji Italiji (25.6.–1.7.2013) smo zastavili nekoliko drugače. Dnevne etape smo skrajšali (nobena ni bila daljša od 70 km, a klanci so ostali, v povprečju se jih je dnevno nabralo za 900 m), večji poudarek pa smo dali raziskovanju krajevih dobrot – toskanskemu narezku (*Antipasto Toscano*) s pršutom, salamami in klobasami (*insacatti*), siri, opečenimi kruhkami (*bruschetta, crostini alla toscana*) in ocvrto zelenjavno, razno-raznim oblikam domačih testenin (*pici, umbricelli, strangozzi*) pripravljene na različne načine (z ragujem, gomo-ljikami) in picam, glavnim jedem – klobase, različnim obaram, in pečenju, seveda, da niti ne govorim o slastnih slaščicah.

Bibbiena – srečanje zvonarjev

1. dan: Sansepolcro – La Verna – Bibbiena

(61 km, 1.250 vm)

Frančiškanski samostan La Verna

srednjeveške cerkve in palače), kjer se leta 1440 Firence spopadejo z Milančani (bitko je upodobil tudi Michelangelo), od tam pa po zelo razgibanem terenu do vasi Chiusi della Verna (960 m).

Bibbiena – pogled v dolino

Nad naseljem, 150 metrov višje stoji mogočen samostan La Verna, zgrajen na mestu, kjer sv. Frančišek Asiški dobi rane na rokah (stigmate). Do samostana vodi precej strma cesta, je pa zato spust nazaj do Chiusija toliko hitrejši.

Za Chiusijem nas je pričakal še en manjši klanec čez preval La Beccia (1015 m), nato pa dolg spust z zaključnim klancem v Bibbieno (425 m). S ploščadi v strem mestnem jedru se odpira lep razgled na dolino reke Arno, ki se vije vse tja do Firec in se pri Pisi izliva v Ligursko morje, in na srednjeveški grad Poppi.

Bibbiena – gledališče Dovizi

V Bibbieni so vredni ogleda številne cerkve (svetišče sv. Marije del Sasso (1347), samostan sv. Lovrenca (1474), cerkev mučenca sv. Hipolita (XIV. stol.)), številne palače in malo gledališče Dovizijev (1842).

Tipično toskansko večerjo smo si privoščili nekoliko ven iz mesta – bila je sicer okusna (toskanski narezek z različnimi suhimi salamami in opečenimi kruhki, široki rezanci z ragujem, golaž divjega prašiča, špinaca in domača sladica), a kaj posebnega ni bila (ob drugi priložnosti bo treba poiskati kakšno boljšo), smo pa zato prenočevali v izjemno lepem hotelu Borgo Antico v starem mestnem jedru

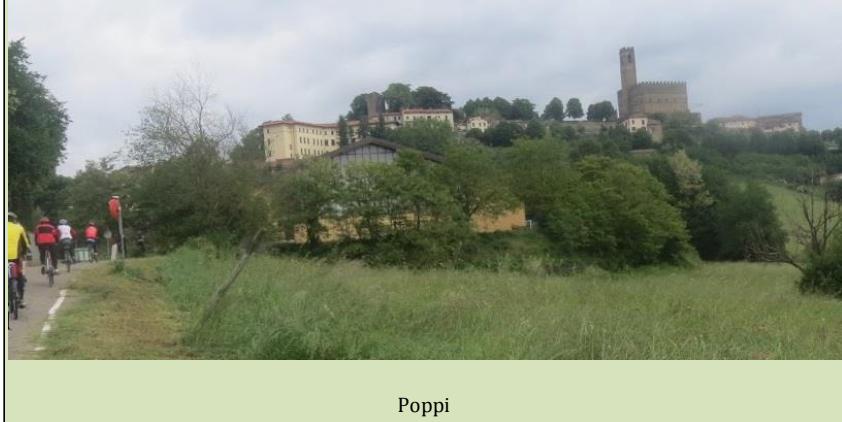
2. dan: Bibbiena – San Giovanni Val d'Arno

(69 km, 1,200 vm)

Najprej smo kolesarili do Poppija (437 m), kraja z znamenitim istoimenskim gradom na vrhu. Grad leta 1191 zgradijo grofje Guidi, pri adaptaciji pa kasneje sodeluje tudi znameniti

San Giovanni – Arnolfova palača

Poppi

kipar in arhitekt Arnolfo di Cambio (1240–1310). Po kratkem spustu pa nas je čakal edini omembe vreden, 13-kilometrski klanec z 800-metrskim vzponom čez prelaz (1.210 m) nad samostanom Valombrosa (958 m). Prva polovica klanca še povsem normalna, zadnji pet kilometrov pa povprečno naklonino presega 9%. Tudi prvi kilometri spusta so zelo strmi, za nameček pa je ozka gozdna, sicer asfaltna cesta še v precej slabem stanju. Mogočen benediktinski samostan (zgrajen že leta 1036, predelan pa v letih 1224–1230 in v XV. stol.) – sprva cerkev, v samostanu pa povzdignjen šele leta 1808 – je v glavnem odprt le v najvišji turistični sezoni.

Po skupaj 20 kilometrih spusta nas je od Regella (360 m) naprej pričakala lepa pobočna cesta nad dolino reke Arno, ki se prav počasi spušča do cilja v kraju San Giovanni Val d'Arno.

Če odmislimo benediktinski samostan je prav San Giovanni v dolini Arno (17.000 preb.) najzanimivejši kraj drugega kolesarskega dne. Zgradi ga Republika Firence okrog leta 1296 in igra pomembno obrambno vlogo do priključitve Sienske republike h kasnejši Veliki vojvodini Firence leta 1554. Mesto naj bi po starorimskih zgledih (velik osrednji trg in dve pravokotni ulici) projektiral Arnolfo di Cambio. V mestu si lahko ogledamo še ostanke srednjeveškega zidu, zanimivejši pa je osrednji trg s Pretorsko palačo (XIII. stol.) na sredi (po projektantu tudi Arnolfova), Salviatijevu palačo (XIV. stol.), baziliko sv. Marije milosti, zgrajene nad obzidjem in graščino, poznano po čudežu z mlekom, ki se zgodi, ko v mestu leta 1478 divja kuga in pobije 2/3 prebivalcev, poznobaročno cerkev Presvetega oznanjenja in pieve sv. Janeza Krstnika (1312). V mestu se rodi tudi pomemben italijanski slikar Masaccio, (1401–1428), eden prvih renesančnih slikarjev.

V bližini starega mestnega jedra je soliden hotel Residence San Giovanni, restavracije pa so na osrednjem trgu ali v neposredni bližini. Izredno prijazno in z zelo okusno hrano (bilo je je kar malo preveč) so nas postregli v , prijazno, a preveč, so nam postregli v antični oštariji il Palazzaccio -toskanski narezek, rižota z gobami in gomoljikami, testenine *al guanciale*, piščanec, zajec in toskanske pečenice na žaru, mladi krompir iz pečice in trdi piškoti (*cantucci*) s svetim vinom (*Vin Santo*).

S.Giovanni Valdorno
Il Palazzaccio, toskanski narezek in opečeni kruhki

3. dan: San Giovanni Valdarno – Castellina in Chianti

(51 km, 1.100 vm)

Nobenega pravega hriba, pa se nam je vseeno nabralo za več kot kilometer višinskih metrov? Sicer pa, kje v pravih vinorodnih krajih smo že kolesarili po ravnini? Severovzhodno od Siene leži pokrajina Chianti, dežela pravega in svetovno znanega vina kjantija. Je razgibana, brez pretirano dolgih klancev, komaj se kakšen v enem kosu dvigne za več kot 200 metrov, jih je pa zelo veliko, pa tudi prav položni niso. Pokrajina je pravi raj za kolesarje in za ljubitelje dobre hrane in pičače.

Zjutraj nas je spet pričakalo kislo in rahlo deževno vreme, med kapljami pa smo vseeno prišli do cilja razmeroma suhi.

Greve in Chianti

Med zanimivejšimi kraji tega dne moram omeniti predvsem Greve in Chianti in seveda ciljni kraj – Castellina in Chianti. Greve (14.000 preb, 236 m) obkroža več deset preprostih, oziroma prvinskih cerkev (pieve) iz IX. do XII. stol. – pieve sv. Donata (okrog leta 1000) v Mugnanu, pieve sv. Leonina (X. stol.) v Panzanu, pieve sv. Crescija (XII. stol.) v Montefiorallu, pieve sv. Petra (IX. stol.) v Sillanu in dr., ter številni gradovi – Mugnana (XIV. stol.), Sezzate (XI. stol.), Vicchiomaggio (1957), Uzzano (XIII. stol.) in Verrazzano (XII. stol.). Zanimivosti je dovolj za celodnevno kolesarjenje, mi smo si ogledali le nekaj zanimivih palač in neorenesančno cerkev sv. Križa (1833–1835) v Grevu ter nekaj zanimivih cerkev in gradov ob trasi.

Pravi biser toskanskih mest pa je Castellina in Chianti (3.000 preb., 578 m), kjer smo se namestili na turistični kmetiji Casa Landi slab kilometer iz središča mesta, preizkusili domač kjanti in oljčno olje, šele nato pa odpravili na ogled mesteca, nad katerim dominira utrdba

Castellina in Chianti

- etruščanske grobnice (VII –VI. stol. pr. n. št.), srednjeveška cerkev sv. Odrešenika, romanska cerkev sv. Jurija (1084), obzidje s hodnikom in utrdba na vrhu z začetki v XI. stol. so le glavne zanimivosti.

Il Fondaccio dai Dottori, Castellina in Chianti

Večerja nas v Castellinu tudi v novi (2004) restavraciji Il Fondaccio dai Dottori nas ni razočarala – samopostrežni bife z nekaj deset različnimi slastnimi predjedmi, trisom testenin, svinjsko pečenko s krompirjem iz pečice ter hišno sladico, ... in morda z najboljšim kjantijem na tokratnem kolesarjenju (pravzaprav pa se nad vinom, tako rdečim, kot belim, nismo pritoževali v nobeni restavraciji).

4. dan: Castellina in Chianti – Montaperti

(51 km, 600 vm)

Četrti dan smo kolesarili po osrčju Chiantija (ali *Kjantija*), pričakala pa sta nas le dva omembe vredna klanca (230-metrski klanec na La Croce (688 m) in 160-metrski na Badio v Coltibuonu (469 m)). Ogledali smo si še dva tipična toskanska kraja, na vrhu griča Radda in Chianti (503 m, 1.700 preb.), v dolini reke Arbia pa Gaiola in Chianti (360 m, 2.800 preb.).

Radda in Chianti

Gaiola in Chianti

Zgodovina Radde sega tja v XI. stol. pr. n. št., o čemer priča arheološko najdišče La Croce, »moderna« Radda pa se s postavljivo gradu začne razvijati od X. stol. dalje. Še danes si lahko ogledamo delno ohranjeno obzidje (XIV. stol.), Mestno hišo (začetek XV. stol.), ledenico v obliki ošiljenega hloda, še nekaj palač ter številne cerkve in kapele, med katerimi so morda najzanimivejše romanska župnišče sv. Nikolaja, pieve sv. Marije (XII. stol.) in cerkev sv. Marije v Pratu (XI. stol.).

V Gaiolah je zanimiv osrednji trg oziroma stara cesta, ki pelje čez naselje (glavna cesta pelje naokrog), s številnimi zanimivimi stavbami in lokalni – vinotek, kjer vam ponujajo seveda njihov kjanti. V okolico so sicer zanimivejše cerkve, kot je neogotska (1959) župna cerkev sv. Sigismunda v Gaiolah, tako, da smo oglede preskočili in nadaljevali kolesarjenje do Meletovega gradu, ki danes premore 1.000 ha vinogradov, zasajenega pretežno s trtmi *Jupiterove krvi* (*sanguis Jovis – sangiovese*), iz čigar grozdja v Chiantiju in Sienski Kreti

Chianti – Gallo Nero

pridelujejo kjanti, v Montalcinu in v Montepulcianu pa vrhunski brunello, oziroma vino nobile, ki jima je slavo pel že Stendhal.

Kolesarjenje med vinogradi nam je toliko pospešilo vrtenje pedal, da smo »padli« mimo razvalin gradu Montaperti grofov Berardenghov (1023), prizorišča zgodovinsko zelo pomembne bitke med Firencami in Sieno. Na griču, na katerem se leta 1260 bixe krvava bitka med gvelfi in gibelini, pravijo, da straši, saj je hrib prava kostnica tisoče pokopanih padlih vojakov. »Slišijo« se stoki in kriki umirajočih in tako ni čudno, da kraj kmalu postane pravi romarski kraj radovednežev in raziskovalcev paranormalnega. Že od XIV. stol. dalje pripovedujejo, da se v svetlih nočeh, vse do današnjih dni, prikazujejo duhovi s človeškim telesom ali samo z okostjem. Zaradi pogostosti teh dogodkov se domačini ponoči temu kraju na daleč izogibajo.

Hotel, v katerem smo prespali (Montaperti Hotel Casetta), leži

precej na samem, ima pa vse, kar potrebuješ za udobno počutje, tudi notranji in zunanj bazen, savne in masaže, za večerjo pa smo si vseeno poiskali restavracijo v bližnji Taverni d'Arbia – v nekakšni baraki v športnem parku (sprva nismo bili prepričani, če smo na pravem kraju), so nam postregli odlične divjačinske salame, pršut, sire in pice velikanke (*bianche e rosse* – se pravi z in brez paradižnika). Osebje je tem zelo prijazno in zabavno.

Taverna d'Arbia

SIENA

Siena – pogled iz hotela Montaperti

Makova polja

5. dan: Montaperti – Montepuciano

(65 km, 1.200 vm)

Če so klanci v Chiantiju proti jugu in ob dolini reke Arbia že popuščali, pa so nas na drugi strani, v *Sienski Kreti* (Crete Senesi), v zasedi čakali novi – daljši in bolj strmi (10–15%) klanci. Tudi v tem deli Toskane pridelujejo pristni kjanti, pokrajina pa je tista tipična toskanska, ki jo poznamo iz številnih filmov, npr. iz Gladiatorja ali Angleškega pacienta – samotne kmetije

na vrhu gričev z drevoredom cipres ob poti, ki vodi do kmetije, vseskozi pa, vsak na območjih zasajenih z žitaricami, pa bogata *makova polja, zelena obzorja, me grej toplota ... (Gušti)*.

Sienska Kreta je obširno hribovito in gozdnato območje južno od Siene in obsega občine Asciano, Buonconvento, Monteroni d'Arbia, Rampolano Terme in San Giovanni d'Asso. Značilno sivo barvo daje pokrajini glina (*creta*), ki jo tu imenujejo *mattaione* in je usedlina morja, ki je tu še v pliocenu, pred 4,5 do 2,5 milijona let. Veter in dež sta glino okrog opatije Oljčna gora (Monte Oliveti Maggiore) in v okolici kraja Chiusure preoblikovala v pravo lunino pokrajino, ki ji tako podoba dajejo t. i. *calanchi* in beli goli griči – *biancani* ali *mammelloni*.

Kreta je znana po kamnolomih značilnega toskanskega lehnjaka (predvsem območje okrog Rampolanskih toplic) in po belih gomoljikah (v okolici Sv. Janeza ob Assu - San Giovanni d'Asso), ki jim domačini, verjetno zaradi cene, pravijo kar beli diamanti. Jeseni tu pripravijo festival in razstavo gomoljik, tem diamantom pa je v San Giovanniju d'Asso namenjen tudi prvi muzej v Italiji.

Jutro petega dne nas je pričakalo brez oblakov, severno nad Sieno pa se je nabirala črna gmota, ki nam je počasi sledila in nas ujela pri počitku v Ascianu (200 m, 6850 preb.) na trgu Grano z lepim vodnjakom na sredi (XV. stol.) in županovo palačo s številnimi heraldičnimi grbi.

Sienska Kreta

Sienska Kreta

Asciano

V Ascianu (ime dolguje etruščanski družini Haxia) si velja ogledati še antično palačo Tolomeijev in nekaj cerkev, med katerimi je najzanimivejša romansko-gotska kapiteljska cerkev sv. Agate z zanimivim zvonikom z nazobčanim nadzidkom in s pomembnimi freskami v notranjosti. Za baziliko so ostanki srednjeveškega obzidja (XIV. stol.).

Osamljena kmetija in ciprese

Nekateri smo si po ogledu oblekli pelerine in v dežju zakolesarili proti opatiji olivetancev na gori *Oliveto Maggiore*, drugi, pametnejši, so počakali, da je naliv minil in se poldrugo uro kasneje v lepem sončnem vremenu odpravili za nami. Red bratovščine benediktincev – olivetancev (*Ordo San Benedicti Montis Oliveti*) je v začetku XIV. stol. ustanovil sv. Bernard Tolomei iz Siene, olivetanci pa odločilno vplivajo na razvoj samostanskega življenja v Italiji v XIV. in XV. stol. Samostan leži v bližini srednjeveške Frankovske poti, tako je bila ena glavnih nalog oskrba romarjev (prenočišča, prehrana, zdravstvena oskrba in prodaja zdравil). Samostan sestavlja vrsta različnih zgradb, v osnovi pa je pozno gotski (zgrajen med leti 1393–1417, v celoti dokončan šele leta 1526). V Veličkem križnem hodniku (samostan ima tri) so zanimive freske Luce Signorellija in Sodome z zgodbami iz življenja sv. Benedikta.

Sienska Kreta

Montepulciano (605 m, 14.000 preb.) leži na ozkem apnenčastem grebenu visoko nad dolinami reke Orcia in številnimi pritoki reke Chiana. Na hribu Etruščani postavijo svetišče bogu Merkurju, po katerem hrib dobi tudi ime – Mons Mercurius. Prisotnost Etruščanov doka-zujejo številne izkopanine iz IV. in III. stol. pr. n. št., Rimljani pa postavijo utrdbo za obrambo konzularne ceste. Svetišče, postavljeno na kraju današnje utrdbe, kristjani leta 361 posvetijo sv. Donatu. Prvo naselje na tem kraju sega v leto 715 in se imenuje Mons Politianus, status cesarskega mesta pa mu podeli sveti nemški cesar Oton I.

Zanimive srednjeveške ulice s številnimi vinotekami, ki vabijo na pokušino znamenitega gosposkega vina (*nobile*) in toskanskih mesnih in drugih dobrov, a Montepulciano nismo videli, če si ne ogledamo Glavnega trga (Piazza Grande), enega najlepših trgov manjših mest. Poleg številnih palač (palača poveljnika ljudstva, palače Grifijev, Leonijev, Riccijev (z antično vinsko kletjo, palače se drži tudi mestni muzej s keramiko ter nekaj gotskimi in renesančnimi slikami), Tarugijev (XVI. stol.) in Contuccijev (1519), sta najzanimivejši stavbi stolnica z nedokončanim pročeljem (1592– 1630) in nedokončanim zvonikom (XV. stol.) in mestna hiša (XIII. stol.).

Po razgibani cesti smo prikolesarili do naslednjega zanimivega kraja, San Giovannija d'Asso, naseljen že v etruščanskem obdobju. Najzanimivejši je srednjeveški grad (zgradilo med XII. in XIV. stol. po načrtih sienskih arhitektov) z muzejem gomoljik na robu skale nad reko.

Sledilo je še malo spusta, temu pa daljši klanec, sprva, do zanimivega malega srednjeveškega mesteca Castelmuzio (poznan predvsem po tem, da so tu in v okolici (npr. v cerkvi sv. Ane v Capreseju) snemali Angleškega pacienta, precej strm, v nadaljevanju pa položnejši vse do prelaza pri Madonnini (560 m). Do Montepulciana smo se le še spustili, če odštejemo zadnjih nekaj sto metrov 15% klanca mimo renesančne cerkve sv. Blaža (zgrajena med letoma 1518 in 1534 po načrtih Antona iz Sangalla starejšega, notranjost ima obliko grškega križa z visokimi loki in klasičnimi okraski – timpani, nišami in metopami.) do starega mestnega jedra za ohranjenim obzidjem.

San Giovanni d'Asso – muzej gomoljik

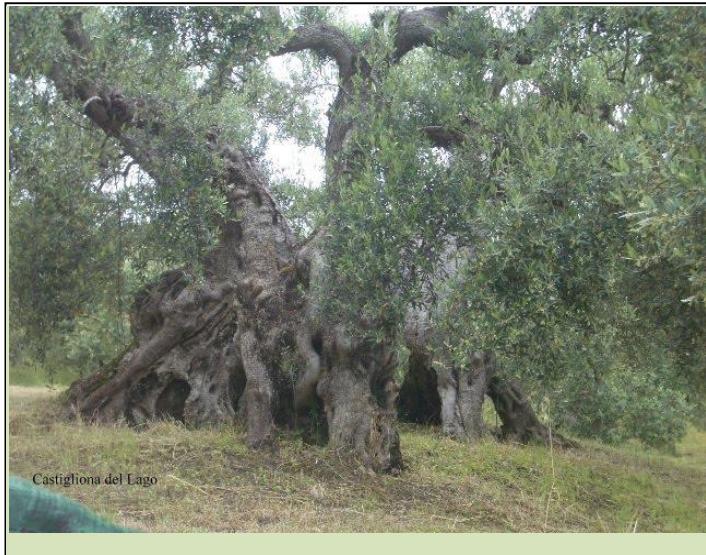

Montepulciano, mesto vina in suhih mesnin

Prenočevali smo v prijetnem hotelu (*Meuble Evoe*) v starem mestnem jedru, v sobah, poimenovanih po rožah in tudi opremljene bolj za zaljubljence, kot pa za (moško) kolesarsko družbo.

Tudi v antični *Trattoria na Cagnanu*, ki sodi s hotelu, so nam postregli z bogatim toskanskim narezkom (tokrat je bila zraven suhih mesnin in brusket dodana tudi polenta z gobami in zelenjava v oljčnem olju), njoke s štirimi siri in širokimi rezanci z ragujem za toplo predjed, mesno nabodalo, klobase na žaru, pečen krompir in špinaca *allo scaglio* za glavno jed ter sorbet namesto sladice.

Umbrijske oljke

Trattoria di Cagnano, Montepulciano

6. dan: Montepuciano – San Feliciano

(53 km, 250 vm)

Šesti dan so se iz Montepulciana spustili v dolino, da pa ne bi bili prehitro na cilju, smo še malo kolesarili po makadamu med vinogradi. Kmalu potem, ko smo prečkali sončno avtocesto in reko Chiano, smo mimo Laviana (rojstna hiša sv. Margarete Kortonske) zapeljali v prvi umbrijski klanec pri Pozzuolu (361 m). V tem kraju je po koncu srednjega veka (XVI.–XVIII. stol.) pomembna poštna postaja. Do edinega res zanimivega kraja ob poti,

Castigliona del Lago (304 m, 14.000 preb.) ob *Trasimensem jezeru* se ponovno spustimo nekaj deset

metrov. Kraj leži na polotoku, nekdanjem otoku jezeru, in je še danes v celoti obkrožen s srednjeveškim obzidjem. Arheološka najdišča pričajo, da so tu živeli Etruščani in Rimljani. Za srednjeveški grad se zaradi strateškega položaja stalno prepričajo pomembnejše okoliške mestne državice – Perugia, Firence, Arezzo in Siena, po letu 1100 pa dokončno pripade Perugii. Utrdba in naselje sta v celoti predelana na zahtevo Friderika II. Švabskega in ta videz ohrani Castiglione do danes.

Ker nas je na vrhu, od koder je lep razgled na jezero in oba otoka, ravno presenetila intenzivna *poletna* nevihta, smo imeli čas si za obzidjem ogledati Leonov grad na pečini (Rocca Leone, 1247; petstranska utrdba velja za enega najlepših

primerkov srednjeveške vojaške arhitekture), mestno hišo in nekaj vrat iz obzidja, predvsem pa smo imeli dovolj časa za degustacijo krajevnih dobrot (tu je *doma* predvsem divji prašič in druga divjačina).

San Feliciano – na cilju

Po nalivu, ki je trajal skoraj dve uri, smo zakolesarili okrog jezera, v nasprotni smeri urinega kazalca, do našega hotela *Ali Sul Lago* (sobe so apartmajskega tipa z ločeno kuhinjo in dnevnim prostorom) v San Feliceju, zadnje dva kilometra pa nas je ponovno namakalo. V hotelu so nam pripravili pravo degustacijsko ribjo večerjo (sicer ni bila (pre)obilna kot vse prejšnje dni) – solato z gobami in prekajenim linjem, njoke s škampovo omako, nabodalo ostriža in škampov na žaru, z zelenavo na žaru in limonin sorbet.

Merjasec (desno)

7. dan: Montepucciano – Citta di Castello

(57 km, 550 vm)

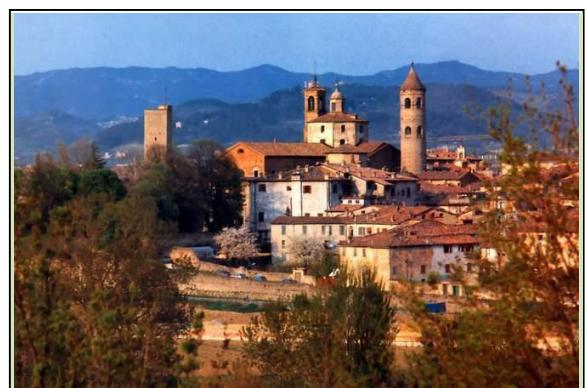
Glede na to, da je bila napoved vremena v tem delu Umbrije zelo slaba, zjutraj pa je tudi že deževalo, smo se odločili, da ne bomo kolesarili, ampak jo bomo čim prej *stisnili* domov. S kombijem smo do Sansepolcra odpeljali kolesarje, ki so do tja pripeljali z osebnim avtomobilom (oba avtomobila smo imeli parkirana kar v prodajalni rabljenih avtomobilov!), nato pa se je kombi vrnil nazaj do hotela in pobral še tiste, ki so se v Sansepolcro pripeljali s kombijem. Zvečer smo bili že doma, z osebnimi avtomobili že pozno popoldne, s kombijem pa malo kasneje.

Ali sul Lago, nabodalo ostriža in škampov

San Giovese – dole, dole teče ... (sam mal bo treba počakat)

Besedilo: Milan Selan
Slike: Arkolonavti (predvsem Tone Kos)

